

WHO's globale strategi mot livsstilssykdommer slutføres før sommeren:

Innsjutt for altomfattende strategi

Lederen for den internasjonale ekspertgruppen som hjelper Verdens helseorganisasjon (WHO) til å lage en global strategi mot livsstilssykdommer, professor Kaare R. Norum, har startet det han kaller en langspurt, som skal ende i mål i mai en gang. Selv om kampen mot sukker har fått mye oppmerksomhet, understreker han at arbeidet handler om langt mer enn en sukkerkrig.

-Men hva skjedde da utkastet til strategi skulle diskuteres av WHO's styre i januar?

- Det som skjedde var at amerikanerne i forkant hadde sendt inn et protestbrev som sa at strategien ikke var moden for behandling. En påstand som var basert på argumenter som ikke holdt stikk, og som gikk i mot den forskningsrapporten som var lagt til grunn for arbeidet med hele den globale strategien.

- Og da sendte du et brev til USAs helseminister?

- Ja, jeg sendte et brev til Tommy Thompson noen dager før styremøtet den 19. januar, der jeg skarpt kritiserte USAs politikk når det gjelder søt og fetende mat. Brevet sørget jeg også for å lekke ut til verdenspressen. Det var en ren personlig strategi, som jeg ikke spurte om lov til. For det ville jeg antagelig ikke fått av WHO. Men det viktigste for meg er at dette gagnet saken. Vi fikk stor pressedekning, med oppslag og lederkommentarer i The Observer, The Guardian, Washington Post, Chicago Tribune og senere i The New York Times. Dessuten resulterte utspillet i brev fra tre senatorer som gikk hardt ut mot Bush-administrasjonen der de ga uttrykk for at de synes det er flaut at amerikanerne motarbeider WHO's strategiarbeid.

- Hvordan gikk det på selve styremøtet?

- Da møtet i WHO's executive board,

som består av 32 land, startet, hadde USA fått med seg en del land som er interessert i sukkerproduksjon, som Cuba og Mauritius. Deres uttalelser lød som et ekko av USA. Men USA ble likevel isolert, for land som ikke driver med forskning selv, mangler også argumenter når de skal gå mot andres forskning. USAs støttespillere hadde derfor ingenting å komme med, og argumentene som støttet WHO ble langt mer tungtveiende. Disse kom fra Kanada, Sør-Afrika og EU med Irland, Spania og Frankrike. Så utfallet av møtet ble at dokumentet går videre. Det virkelig store slaget kommer til å stå i Geneve rundt 17. mai, når Verdens helseforsamling skal behandle saken. Det er generalforsamlingen i WHO, der alle de 194 medlemslandene deltar. Jeg vet at sukkerlobbyen jobber hardt nå. Dette er et kynisk og ganske skittent spill, og sukkerindustrien har flust med penger til dette arbeidet. I begynnelsen av februar var saken oppe i FNs matvareorganisasjon, FAO, og der var sukkermafiaen i sving på vegne av sukkerprodusentene.

- Hva skjer hvis disse kreftene får det som de vil?

- Da blir ikke strategien så fast i fisken som vi vil at den skal være, og det blir vanskeligere å skaffe penger til å implementere den hvis den bare går igjennom med et lite flertall. Heldigvis er det gode krefter ute og går her også. Brasils president Lula har for eksempel uttalt at selv om han er opptatt av landets interesser som sukkerprodusent, må helse gå foran business. Der har vi en mulig viktig alliansepartner på det Sør-Amerikanske kontinentet, slik Sør-Afrika kan være det på det afrikanske. Det som er viktig å være klar over i denne sammenhengen er at argumentasjonen overfor u-landene om at de ikke er tjent med at sukker bare skal representere ti prosent av energiinntaket ikke holder. For ved en øvre anbe-

falt grense på ti prosent av matenergien vil ikke forbruket av sukker nødvendigvis reduseres i verden, da mange land ligger under dette nivået. Det som virkelig truer utviklingslandene er den enorme subsidieringen av USA og EUs sukkerindustri. En helt annen ting er at en stor del av de kaloriske søtstoffene som amerikanerne bruker i sin matvareindustri ikke kommer fra sukker, men fra mais som omdannes til fruktose. Fruktose er søtere enn vanlig sukker og kan lettere omdannes til fettsyrer enn glukose.

- Betyr det at Fedon Lindberg tar feil når han anbefaler fruktose fremfor sukker?

- Ja, det han sier om sukker og fruktose i forhold til fedme er ikke riktig. Men jeg vil gjerne få frem at WHO's globale strategi omfatter uendelig mye mer enn sukker. Jeg synes det er dumt at sukkerspørsmålet er kommet så i søkelyset. Det dreier seg om usunn mat og manglende fysisk aktivitet. På den annen side er jo sukkerproblemet noe å ta fatt i. De som er med på dette og som kjenner tobakkskampen fra innsiden sier at det som skjer i forhold til sukker nå ligner meget på det som skjedde i kampen mot tobakken. Argumentasjonen om at fattige land vil gå konkurs og at det egentlig ikke er så farlig, og at det er individet selv som bestemmer.

- Hvilke andre spørsmål omfattes av strategien?

- Strategien er altomfattende, med vekt på forebyggende tiltak. Og den går langt utover helsepolitikken. Vi tar for oss alt som har med billige usunne matvarer å gjøre. Da er vi inne i landbrukspolitikken og foreslår for eksempel omlegging fra sukkerproduksjon til fruktdyrking. Finland er gått foran som et godt eksempel, der de har lagt om jordbrukspolitikken fra smørproduksjon til produksjon av raps som inneholder sunn olje. Vi tar opp alkohol og

tobakk. Vi snakker om fysisk aktivitet og berører dermed samferdselspolitikken når vi tar til orde for at det skal lages veier for at barn skal kunne gå og sykle farefritt til skolen. I skolepolitikken argumenterer vi for mer gymnastikkundervisning og forbud mot brusautomater. Vi er inne i en rekke forhold som henger sammen.

– Er tannhelse nevnt i strategien?

– Ja absolutt, som et av argumentene mot sukker. For ingen betviler at sukker gir karies. Hele strategien er for øvrig ment som en verktøykasse, der hvert enkelt land kan plukke de redskapene de har bruk for. Noen land trenger hele kassen, mens vi i Norge ikke trenger å bruke den i det hele tatt. For her har vi allerede en god ernæringspolitikk og et godt fungerende offentlig helsesystem.

Etter hvert som medlemslandene vedtar strategien vil den kunne hjelpe dem med å få en god politikk for bedre kosthold og økt fysisk aktivitet. Det er vårt mål. Og vi står på. Det er en kompleks sak vi jobber for, sier Kaare R. Norum, som gjerne vil ha tannlegene med på laget.

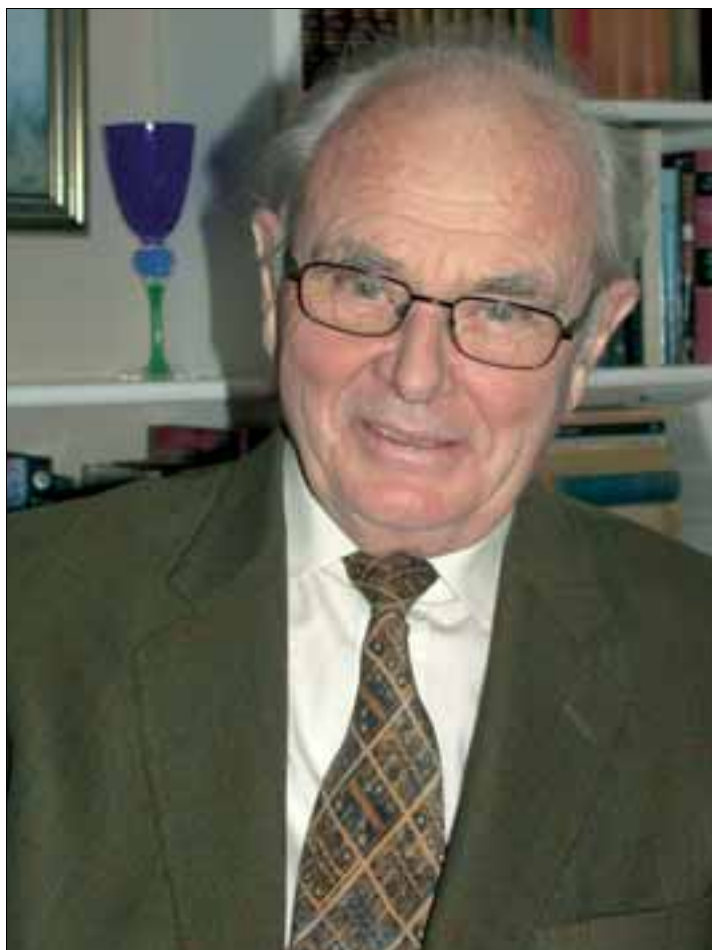
– Har du noen gode argumenter tannlegene kan bruke når de veileder pasientene?

– Ja. Jeg kan si litt om faren med alt det sukkeret vi får i oss i dag. En norsk gutt på 13 år spiser gjennomsnittlig litt over 100 gram sukker hver dag. Det er 400 kalorier og representerer 20 prosent av hans energiinntak. Halvparten av dette kommer fra brus, en fjerdedel fra godterier og den siste fjerdedelen fra andre ting som syltetøy, frokostblandinger, godterier og lignende. De søte drikkene inntas gjerne mellom målti-

dene og påvirker dermed ikke appetittreguleringen. Det gjør at han ved måltidene spiser like mye som han ellers ville gjort. Han får altså energien fra brusen i tillegg og det fører nødvendigvis til vektøkning. Dette nytter det nesten ikke å si til ungdom, men vi må legge forholdene til rette så det ikke blir så lett å få fatt i de usunne varene.

Kiosker i nærheten av skoler bør forbys. Automatene også, i likhet med reklame rettet mot barn for brus, sjokolade og fastfood. Vi må redusere tilgjengeligheten og reklame for usunne matvarer til barn og unge, avslutter en kamplysten Kaare R. Norum.

Tekst og foto: Ellen Beate Dyvi

Professor Kaare R. Norum er i krig med sukkerprodusentene som leder av en ekspertgruppe i WHO som lager strategi mot livsstilssykdommer. Den globale strategien omfatter for øvrig alt fra helsepolitikk til landbruk og samferdsel, og skal opp til votering i Verdens helseforsamling i mai.